

Vi må lære at omfavne propagandaen

Propagandaen er tilbage. Faktisk har den slet ikke været væk, og med den globale højredrejning må vi erkende, at propaganda også er en del af de vestlige samfund. Vi er nødt til at omfavne propagandaen og omdanne parlamentet til et teater, skriver den hollandske kunstner Jonas Staal i ny bog

Af Tobias Dias

»Mit navn er Jonas Staal, og jeg er propagandakunstner,« indleder den hollandske kunstner Jonas Staal i sin seneste udgivelse bygget på hans kunstneriske ph.d.-afhandling.

I 2011 dannede Staal den kunstneriske og politiske organisation New World Summit med det erklærede mål at organisere alternative politiske sammenslutninger og parlamenter for flygtninge, statsløse og andre autonome grupperinger. Det er ikke mindst i forlængelse af dette arbejde, at Staal bramfrit har sat sig for at undersøge, hvad det vil sige at være 'propagandakunstner' i dag. Hvor kan vi finde dem? Og hvilke former har propagandaen taget med fra det 20. til det 21. århundrede?

Det er velkendt, at Trumps tidligere kampagnechef og bestyrelsesformand for det højreekstremistiske medie Breitbart, Steve Bannon, er en stor beundrer af propagandaens store mestre, den russiske filminstruktør Sergei Eisenstein og den nazistiske ditto Leni Riefenstahl.

Og da den brasilianske præsident, Jair Bolsonaro nu tidligere kultursekretær, Roberto Alvim, for nylig i en twittervideo, hvori han promoverede en ny national kunstpris for heroiske og fædrelandskærlige værker, kom til at parafasere propagandaministeren over dem alle, Joseph Goebbels, afslørede han ikke bare den brasilianske regerings totalitære impulser, men også dens 'kunstneriske' eller æstetiske vedhæng: propagandaen, som et centralt værktøj til at legitimere og skabe nationalstatens 'folk'.

Der er med andre ord grunde nok til at tale om propagandaens genkomst. Men ifølge Staal er det også med at være forsigtig her. Et af de store problemer med propagandadiskussionen op igennem det 20. århundrede er nemlig den effektive bestræbelse på at frikøbe de vestlige nationalstater fra enhver anklage om propaganda.

At tale om propagandaens genkomst vil gå samme ærinde: fastholde de vestlige nationalstaters uskyldighed med 'demokratiske' paroler om den frie presse, videnskab, kunst – alt sammen reguleret af det frie marked. Med andre ord: 'frie' offentlige sfærer renses for enhver form for ideologisk tankegods. Men en sådan idé om, at man kan stå uden for propagandaen og de ideologiske kampe, er, som Staal lakonisk bemærker, selv et produkt af propagandaen.

Vi kan ikke befri os fra propagandaen.

Propaganda(kunstens) spraglede historie

Ifølge Staal giver propagandaen os anledning til at diskutere de tætte forbindelser, der historisk set næsten altid har været mellem kunst og politik; hvordan kunsten altid på den ene eller anden måde er viklet ind i magten, og hvordan magten intet er uden sin egen performance, sine egne 'kunstneriske' strategier.

Propagandaen viser os, hævder Staal, hvordan

magten i alle dens former altid har haft brug for billeder, narrativer og medier i forsøget på at skabe nye identiteter og 'verdener'. Og ligesom al kunst derfor er propaganda, som Staal beskriver med henvisning til den amerikanske forfatter Upton Sinclair, så kan al propaganda af den grund, selv om det ikke i udgangspunktet udgiver sig for at være kunst, qua dets performative element, også siges at have noget kunstnerisk eller æstetisk over sig.

I dens moderne form sporer Staal propagandaen tilbage til den britiske telegraflinje *All Red Line*, der bandt Storbritanniens koloniale imperium sammen i et globalt informationsnetværk. I august 1914, da briterne erklærede krig mod Tyskland, klippede man de telegrafkabler over, der før havde muliggjort, at Tyskland kunne kommunikere direkte med USA. Og ikke nok med det. Under krigen forsøgte man gennem telegraflinjen intenst at påvirke amerikanerne til at deltage i krigen med 'objektive' akademiske notater (a la Cambridge Analytica anno 1914?).

Skyttegravskrigen hang intimt sammen med mediekrigen, en krig om information og narrativer. I efterkrigstiden gik propagandaen ikke mindst under fanen 'antikommunisme' – i kunstverden bannerført af de abstrakte ekspressionister Mark Rothkos og Barnett Newmans figurative repræsentationer af amerikansk-kapitalistisk frihed.

Og senest krigen mod terror, hvis 'udvidede statsrealisme', Staal bl.a. ser operationaliseret i CIA's såkaldte 'Film Liaison Unit', der både intervenserer i manuskripter som tv-serien 24 og film som *Charlie Wilson's War* og låner materialer og rekvisitter til Hollywood på betingelse af, at de bliver repræsenteret retmæssigt.

Gennem sådanne film, billeder og evigt cirkulerende racistiske memes og GIF's udvider staten sit råderum takket være produktionen af frygt. Forudsætningen for at bekæmpe fjenden er nemlig, at den overhovedet kan forestilles, og i denne sammenhæng har staten brug for billeder og narrativer, som kan gøre fjenden synlig. Det er ifølge Staal ikke mindst i dette lys, at vi også skal forstå det amerikanske militærs aktiekøb inden for computerspilindustrien og dets brug af *gaming* som rekrutteringsværktøjer i form af spil som *America's Army*. *Gaming* som en ny form for propagandastrategi, hvor folket vitterligt deltager i deres egen heroiske – og måske blot virtuelle – destruktion?

'Populær' propaganda

Staal kommer vidt omkring, og denne rejse gennem en mangfoldighed af propagandascenarier er både bogens største styrke og svaghed.

På den ene side er Staal nemlig herved i stand til at forbinde fænomener og ideer, der ellers ofte holdes adskilt. På den anden side har propagandabegrebet det med at blive pustet op til en sådan størrelse, at dets konturer, nuancer og skarphed har det med at gå tabt.

Det er dog svært at komme uden om det forførende befriende (og propagandistiske) i måden, hvorpå Staal optræver aversionen i politikens og kunstens verden mod seriøst at behandle den angiveligt totalitære og antidemokratiske idé om propaganda. 'Vi' – 'os', i egen selvforståelse, 'progressive' – har brug for en ny modpropagandabevægelse, hævder Staal. En propagandakunst, der ikke blot repræsenterer, men skaber nye verdener. En propagandakunst, hvor den kunstneriske praksis *per sé* er en social praksis.

En stor del af bogen bruger Staal således på at kortlægge historiske og samtidige eksempler: fra de russiske konstruktivister, som Lenin forhåned, og Stalin senere bandlyste, til Black Panther Party's 'kulturminister' Emory Douglas' forsøg på at finde et passende kunstnerisk-propagandistisk sprog til den 'sorte revolution'.

Selv Occupy-bevægelsen fra 2011 kan ifølge Staal

forstås som radikal propagandakunst, »for så vidt vi nytænker vores forståelse af, hvad kunst kan være«, som Staal citerer kunsthistorikeren og aktivisten Yates McKee. Det samme kan den cubanske performance-kunstner Tania Brugueras idé om »brugbar kunst« implementeret i organisationen Immigrant Movement International i 2011-15, der holdt til i en tidligere skønhedssalon i Queens, hvor hun tilbød engelskundervisning, juridisk hjælp og kulturelle workshops for immigranter og deres børn.

Fælles for alle disse praksisser gælder udfordringen af grænserne mellem kunstnerisk og politisk praksis i omfavnelsen af et klart definerede 'os' og 'dem'. Propagandaen, der opstår heraf, igangsættes og faciliteres imidlertid ikke af en økonomisk eller statslig elite, ligesom den ikke har til hensigt at indgyde frygt for de fremmede. Den udformes derimod som et organisatorisk foretagende, der i solidaritet og ømhed samler mennesker i fælles modstand mod staten og kapitalen.

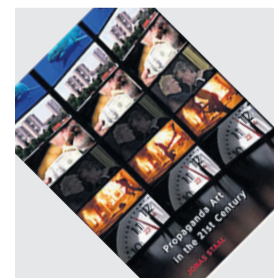
Den kunstneriske og sociale praksis smelter sammen og blotlægger samtidig herved det ideologiske grundlag for de mere distancerede og *chic* kunstinstitutioner, der i bedste fald lader dig spise et bolsje i forsøget på at udfordre grænserne mellem værk og betragter.

En sådan forsigtighed og »kunstnerisk neutralitet« – der i bedste fald giver kunsten til opgave at stille spørgsmål, spejle samfundet eller bryde tabuer – er imidlertid ifølge Staal selv en form for propaganda, en slags kunstnerisk impotens, der redeligt retfærdiggør sin egen afstand til politiske kampe.

Uantastet de problemer, der – hvor befriende de end er – ofte opstår, når kunstnere mimer akademisk skrift og argumentation, har Staal uomtvisteligt skrevet en vigtig bog, der vovende advokerer for at rehabilitere og omforme det bandlyste og proto-totalitæriske begreb om propaganda og implementere det direkte i praksis.

Dette er ifølge Staal, hvad der har fundet sted i den nu svigtede og truede Nordsyriske Demokratiske Føderation, Rojava, som i 2015 inviterede Staal i regi af sit New World Summit til at bygge deres nye 'statsløse' parlament. I alt fra mindesmærker, teater og såkaldte filmkommuner praktiseres her Staals idé om en ny populær propaganda af og for folket. Folket med lille 'f' kunne vi sige, der ikke er bundet via stat, race eller kulturel homogenitet, men et hybridt, konfliktuelt og skabende folk. Folket som kunstnere for deres eget fællesskab.

modernetider@information.dk

Jonas Staal

Propaganda Art
in the 21st Century
240 sider. 29,95 dollar
The MIT Press